

اصالت عقل از دیدگاه امام کاظم(ع)

یک کارشناس مذهبی در خصوص دیدگاه‌های امام کاظم(ع) در مورد عقل و عقلانیت گفت:

یک کارشناس مذهبی در خصوص دیدگاه‌های امام کاظم(ع) در مورد عقل و عقلانیت گفت: در ابتدا امام کاظم(ع) در سخنانشان اصالت عقل را اثبات می‌کنند، یعنی اصیل بودن عقل را بیان می‌کنند و در مرحله دوم به تبیین عقل به عنوان نقطه مقابل جهل می‌پردازند.

ولادت امام موسی کاظم(ع) حجت الاسلام والمسلمین سیدمهدی واعظ موسوی، واعظ خطیب و مشاور خانواده، در گفت‌وگو با اینکنا از خراسان رضوی، به مناسبت ۲۰ ذی الحجه و ولادت امام موسی کاظم(ع)، در خصوص اصالت عقل از دیدگاه امام کاظم(ع)، اظهار کرد: طبق سخن شهید مطهری که می‌گویند: «وقتی آبی از چشمه جریان پیدا می‌کند زلال است و هیچ گونه آلودگی ندارد اما هرچقدر از سرچشمه اصلی دورتر می‌شود، آلودگی‌هایی پیدا می‌کند و باید تصفیه شود»، اسلام را نیز به این چشمه تشبیه می‌کنند.

وی ادامه داد: اسلام از هنگامی که در پهنه هستی جاری شده است، طی زمان‌ها و مکان‌های مختلف، آلودگی‌هایی پیدا کرده است. وقتی ملت‌ها با یکدیگر ارتباط پیدا می‌کنند، تبادل اطلاعاتی و علمی و تبادل نادانی هم صورت می‌پذیرد. همچنین با توجه به اینکه سرزمین اسلامی با فتوحات جغرافیایی توسعه پیدا می‌کرده است، افکار وارداتی، خرافات و... نیز وارد اسلام می‌شده است.

واعظ موسوی بیان کرد: از صدر اسلام تا زمان امام کاظم(ع) اسلام زلال بودن خود را تا حدودی از دست داده بود. در چنین شرایطی امام کاظم(ع) در خصوص اثبات عقلانیت دینی و اسلامی شروع به فعالیت کردند و در ابتدا مبحث اصالت عقل مطرح شده است. امام کاظم(ع) با افرادی مانند هشام بن حکم، در خصوص مباحث عقلی سخن می‌گفته‌اند.

این کارشناس مذهبی اظهار کرد: هشام بن حکم، نوجوانی بسیار عاقل و فهیم بود و با تمامی یاران امام کاظم(ع) تفاوت چشم‌گیری داشت، زیرا این فرد بسیار خلاقیت و عقل توسعه یافته‌ای داشته است و همین امر باعث شده بود که امام کاظم(ع) مباحث عقلی را خطاب به هشام بن حکم، بیان کنند، یعنی در آن زمان نشانه عقلانیت، این فرد بوده است.

وی با اشاره به قسمتی از کتاب «اصول کافی» در خصوص هشام بن حکم، تصریح کرد: در کتاب اصول کافی بیان شده است که، امام صادق(ع) روزی خطاب به هشام می‌گویند: «برخیز و مواجهه‌ای که با مخالفین ما داشتی را مطرح کن.» هشام حیا و شرم می‌کند و اجازه می‌خواهد که در این باره در مقابل بزرگان سخنی نگوید. برای بار دوم امام از هشام درخواست می‌کنند و هشام مواجهه خود را با یکی از مخالفان کلامی امام صادق(ع) آغاز به توصیف می‌کند.

واعظ موسوی اضافه کرد: امام صادق(ع) در این موقع از هشام می‌پرسند که اینها را از کجا آموخته‌ای؟ زیرا من اینها را به تو آموزش نداده‌ام، هشام در چنین شرایطی با توجه به خلاقیت و عقلانیتی که دارا است، می‌گوید: «این الهامی بود که من از شما دریافت کردم و خودم آن را بسط دادم.» این امر بیانگر این است که هشام فردی سطحی و در بند ظواهر نبوده و دارای عقل توسعه یافته‌ای بوده است.

این واعظ خطیب در خصوص تأکید امام کاظم(ع) بر روی کارکردهای عقل، گفت: در ابتدا امام کاظم(ع) در فرمایشاتشان اصالت عقل را اثبات می‌کنند، یعنی اصیل بودن عقل را بیان می‌کنند و در مرحله دوم به تبیین عقل به عنوان نقطه مقابل جهل می‌پردازند. منظور امام این است که علم نقطه مقابل جهل نیست و عقل است که در مقابل جهل معنا پیدا می‌کند. همچنین عقل عنصری جدا از هوش است، چه بسا انسان‌های باهوشی که به انزوا و افسردگی دست پیدا می‌کنند و به پوچی می‌رسند اما انسان عاقل به انزوا و پوچی هرگز دست پیدا نمی‌کند.

وی افزود: با توجه به سخنان ابوعلی سینا در اشارات می‌توان هر می را برای عقل در نظر گرفت که این هرم را می‌توان هرم لذت نام گذاری کرد. از نظر ابوعلی سینا افرادی که در قاعده هرم هستند، بیشترین جمعیت را دارند و کمترین لذت را از زندگی می‌برند، اما در مقابل در اوج هرم که کمترین افراد در آنجا حضور دارند، افرادی هستند که بیشترین لذت را می‌برند، این دسته از افراد دارای لذت عقلی هستند.

واعظ موسوی در خصوص ویژگی خردمندان از منظر امام کاظم(ع)، اظهار کرد: امام کاظم(ع) ویژگی های اخلاقی را برای بیان ویژگی خردمندان بیان کرده اند که به شرح بعضی از آنها می پردازیم. ویژگی هایی همچون حلم، بردباری، اندیشه مداری، عدالت، خوش بینی، صبر و شکیبایی که در سوره «یوسف» نیز به صفت جمیل از آن یاد شده است، شکر گذاری و ... از خصوصیات انسان عاقل محسوب می شود.

این واعظ خطیب در خصوص ویژگی های جاهلان از منظر امام کاظم(ع) افزود: امام کاظم(ع) ویژگی هایی همچون عجل بودن، ستمکاری، ظلم، بدبینی، افشاگری، انتقام جویی، متکبر بودن و کبر را از ویژگی های انسان های جاهل برمی شمارند.

وی با توجه به آیات و روایات در خصوص عقل، اظهار کرد: بخشی از عقل وراثتی و ژنتیکی است که خداوند آن را به انسان ها عطا کرده است، که براساس حکمت و اراده الهی هر انسانی از میزان مشخصی از عقل برخوردار است. همچنین بخشی از عقل انسان هم اکتسابی است که از آن به عنوان عقل تجربی نیز یاد می شود.